

RITA GROCHOCIŃSKA

WIEDZA PSYCHOLOGICZNA W PRACY NAUCZYCIELA EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ (DONIESIENIE Z BADAŃ)

Badania nad wiedzą psychologiczną nauczyciela oraz umiejętnością jej wykorzystania w pracy zawodowej, wywierają szczególnie duży wpływ na przygotowanie ich do efektywnej pracy dydaktyczno-wychowawczej z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym. Realizacja bowiem zadań pedagogicznych sprawia szczególnie obecnie nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej wiele trudności, gdyż jest to działalność bardzo skomplikowana. Istotnym zadaniem nauczyciela jest tu praca nie tylko nad wyposażeniem uczniów w wiedzę w zakresie poszczególnych przedmiotów, lecz zwłaszcza praca nad rozwijaniem psychiki poszczególnych uczniów. Chodzi także o zapewnienie dziecku możliwości wypowiedzania się w różnych formach działania, a zwłaszcza w sztuce i w pracy, chronienie zdrowia uczniów i usprawnianie ich rozwoju fizycznego. Chodzi również o rozwijanie ogólnych operacji myślowych uczniów, wyrabianie i rozwijanie zdolności koncentracji i podzielności uwagi, pamięci logicznej, sposobów racjonalnego uczenia się, a także troska o rozwijanie umiejętności i nawyków zarówno intelektualnych, jak i manualnych. Niezwykle istotną sprawą jest tu także kształtowanie wartościowych postaw społeczno-moralnych.

Do realizacji zadań oraz wielości i różnorodności funkcji edukacji wczesnoszkolnej (por. M. Grochociński 1992, E. Stucki 1993), potrzebny jest dobrze przygotowany nauczyciel od strony pedagogicznej, a zwłaszcza od strony psychologicznej. To głównie wiedza psychologiczna umożliwi i ułatwi realizację określonych czynności nauczyciela, jak np.: analizę działań uczniów w różnych sytuacjach wychowawczych (dzięki opanowaniu takich pojęć, jak motyw, postawy, emocje, komunikacja itp.), czy postawienie diagnozy zachowania się uczniów,

ich potrzeb, postaw moralnych, powodzeń, niepowodzeń (dzięki opanowaniu takich pojęć, jak metody i techniki poznawania uczniów), względnie poznawanie i badanie zależności między zmiennymi np. między metodami pracy a zachowaniem, czy wynikami pracy uczniów.

Tadeusz Tomaszewski (1963) bardzo dobitnie akcentuje, iż to posiadana przez nauczyciela wiedza psychologiczna umożliwia poznawanie czynników ułatwiających i utrudniających uczenie się oraz nauczanie. Podobne stanowisko zajmuje E. Hilgard (1967).

Niezwykle istotne wydaje się w związku z tym ustalenie roli i znaczenia wiedzy psychologicznej w kształceniu nauczycieli. Jest to bardzo trudny problem i wymaga nie tylko badań w tym zakresie, lecz także wielu pozytywnych rozwiązań praktycznych.

Z przeprowadzonych badań własnych¹ wśród 60 nauczycieli z wyższym wykształceniem pracujących w klasach I-III dotyczących ich psychologiczno-pedagogicznego przygotowania w trakcie studiów i wykorzystania tej wiedzy w konkretnej pracy z dziećmi w szkole, zarysowuje się niezbyt korzystny (pozytywny) obraz efektywności kształcenia nauczycieli. Niedomagań tego kształcenia, jak wynika z ich wypowiedzi, należy upatrywać zarówno w pracy w zakresie czysto psychologicznego przygotowania do zawodu, jak również pedagogicznego przygotowania. Chodzi tu zwłaszcza o metodyki poszczególnych przedmiotów.

W zakresie pierwszego aspektu badania nauczyciele podkreślali, iż w zakładach kształcenia nie uczy się, lub zdecydowanie za mało (87% badanych), stosowania osiągnięć psychologii w pracy dydaktycznej i wychowawczej. 92% badanych stwierdza, iż uczy się tego przedmiotu zbyt teoretycznie, 83% przyznaje, iż w swojej pracy pedagogicznej nie wnikają w problemy osobiste swych uczniów, nie potrafią kierować ich rozwojem osobowości (43%), nie są przygotowani do współpracy z rodziną swych uczniów (75%). Znamienne były wypowiedzi badanych nauczycieli dotyczące braku dostatecznego przygotowania ich z zakresu metod i technik poznawania uczniów i stąd trudności np. w umiejętności charakterystyki poszczególnych uczniów (86% badanych).

Zasygnalizowane tu problemy mają swój związek z drugim aspektem wymienionego zagadnienia, co również mocno podkreślali badani nauczyciele. Chodzi tu zwłaszcza o przygotowanie czysto metodyczne z zakresu poszczególnych przedmiotów nauczania. Prawie wszyscy badani podkreślali, iż otrzymują przygotowanie nazbyt merytoryczne z danego przedmiotu bez wykorzystania wiedzy psychologicznej. Uwidacznia się zatem brak przetwarzania i zastosowania wiedzy psychologicznej w umiejętności przygotowania konkretnych lekcji przez poszczególnych metodyków w zakładach kształcenia nauczycieli.

Prawie wszyscy badani nauczyciele postulują upracticznienie psychologii, zblizenia jej do zycia zarowno szkoly, jak i rodziny. Aby jednoczesnie wykłady, jak i ćwiczenia były znacznie częściej popierane praktyką, aby zajęcia z poszczególnych metodyk nie sprowadzały się wyłącznie do metodycznego przygotowania konkretnych lekcji, ale by obejmowały szeroki zakres wykorzystania zarówno psychologii, jak i pedagogiki w ogólne, aby na podłożu treści teoretycznych kształtować umiejętności praktyczne niezbędne w codziennej pracy nauczyciela.

BIBLIOGRAFIA

- Grochociński M.: Organizacja pracy i metody nauczania w edukacji wczesnoszkolnej, Gdańsk 1992.
- Hilgard E.: Wprowadzenie do psychologii, Warszawa 1967.
- Stucki E.: Sylwetka nauczyciela nauczania początkowego, Zeszyty Naukowe UG, Pedagogika, Historia Wychowania, nr 24, 1993.
- Tomaszewski T.: Wstęp do psychologii, Warszawa 1963.